

دعا
۲۸۴
۲۸۵
۲۸۶

www.ketab.ir

مبانی اندیشه اسلامی-۴: فلسفه اخلاق • مجتبی مصباح
قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
۱۳۹۸ • ۸-۲۱۳-۴۴۴-۶۰۰-۹۷۸-ISBN • کتاب نامه
در پایان کتاب و هم چنین به صورت زیرنویس • ۱. فلسفه
اخلاق • ۲. اخلاق • الف. عنوان • ۲۴۴/ف/۲۳۱BP

سلسله دروس مبانی اندیشه اسلامی (۴)

فلسفه اخلاق

مجتبی مصباح، دانشیار گروه
فلسفه مؤسسه آموزشی و
پژوهشی امام خمینی

فلسفه اخلاق: سلسله دروس مبانی اندیشه اسلام (۴ جلد) (ویراست دوم)

مؤلف: مجتبی مصباح

ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته

ویراستار محتوایی: علیرضا تاجیک

صفحه آرا: مجید بزم آرا

چاپ: نگارش

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۹۸

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۲۱۳-۸

۱۳	مقدمه
۱۵	مقدمه
۱۹	درس اول: کلیات
۲۱	مقدمه
۲۲	تعریف اخلاق
۲۳	علم اخلاق
۲۶	اهمیت علم اخلاق
۲۶	فلسفه‌های مضاف
۲۸	فلسفه اخلاق
۳۰	اهمیت و ضرورت فلسفه اخلاق
۳۲	جایگاه فلسفه اخلاق
۳۵	خلاصه
۳۶	پرسش‌ها
۳۶	منابعی برای مطالعه بیشتر
۳۸	پی‌نوشت‌ها
۳۹	درس دوم: مفاهیم اخلاقی
۴۱	مقدمه
۴۱	ارزش
۴۴	ارزش ذاتی و غیره

۴۵	ارزش جای‌گزینی
۴۵	لزوم
۴۶	مفاهیم عام اخلاقی
۴۷	خوب و بد
۴۸	درست و نادرست
۴۹	باید و نباید
۵۰	وظیفه
۵۲	خلاصه
۵۳	پرسش‌ها
۵۵	منابعی برای مطالعه بیشتر
۵۷	درس سوم: ارزش و واقعیت
۵۹	مقدمه
۶۰	گزاره‌های واقع‌نما و ارزشی
۶۰	واقعی بودن یا واقعی نبودن ارزش
۶۳	تفاوت‌های واقع‌گرایی و غیرواقع‌گرایی
۶۴	۱. واقعی یا غیرواقعی بودن معیار ارزش
۶۴	۲. قابلیت یا عدم قابلیت صدق و کذب گزاره‌های اخلاقی
۶۵	۳. رابطه منطقی میان گزاره‌های اخلاقی با دیگر گزاره‌ها
۶۷	۴. وحدت‌گرایی یا کثرت‌گرایی اخلاقی
۶۸	۵. مطلق یا نسبی بودن اخلاق
۶۹	خلاصه
۷۰	پرسش‌ها
۷۱	منابعی برای مطالعه بیشتر
۷۲	پی‌نوشت‌ها
۷۳	درس چهارم: مطلق یا نسبی بودن اخلاق
۷۵	مقدمه
۷۶	نسبی‌گرایی اخلاقی
۷۷	۱. نسبت توصیفی

۷۸	استدلال بر نسبیت توصیفی
۷۹	بررسی استدلال
۸۰	۲. نسبیت فرااخلاقی
۸۰	چالش توجیه
۸۲	استدلال بر نسبیت فرااخلاقی
۸۲	الف) براساس نسبیت توصیفی
۸۳	بررسی
۸۳	ب) براساس نسبیت مطلق معرفت
۸۴	بررسی
۸۴	ج) براساس غیر واقع‌گرایی
۸۵	بررسی
۸۵	اقسام نسبیت فرااخلاقی
۸۵	نسبیت فردی
۸۶	نسبیت اجتماعی
۸۸	۳. نسبیت هنجاری
۸۹	استدلال بر نسبیت هنجاری
۸۹	بررسی استدلال
۹۰	بررسی مدعا
۹۱	مشکلات عملی
۹۳	قیودی برای نسبیت هنجاری
۹۳	بررسی قیود نسبیت هنجاری
۹۵	مطلق‌گرایی اخلاقی
۹۵	مطلق‌گرایی افراطی
۹۶	بررسی دیدگاه افراطی
۹۶	مطلق‌گرایی معتدل
۹۷	بررسی دیدگاه معتدل
۹۸	خلاصه
۱۰۰	پرسش‌ها
۱۰۱	منابعی برای مطالعه بیشتر

درس پنجم: مکاتب اخلاقی غیر واقع‌گرا

۱۰۹	مقدمه
۱۱۰	امرگرایی
۱۱۱	امرگرایی نوع اول (نظریه امر الهی)
۱۱۲	بررسی
۱۱۳	امرگرایی نوع دوم
۱۱۴	بررسی
۱۱۵	توسعه‌گرایی
۱۱۶	بررسی
۱۱۸	احساس‌گرایی
۱۱۸	الف) استدلال بر اساس پوزیویسم منطقی
۱۱۹	بررسی
۱۲۰	ب) استدلال بر اساس معنای احساسی واژه‌های اخلاقی
۱۲۱	بررسی
۱۲۲	جامعه‌گرایی
۱۲۲	بررسی
۱۲۳	قراردادگرایی
۱۲۴	بررسی
۱۲۶	خلاصه
۱۲۹	پرسش‌ها
۱۳۱	منابعی برای مطالعه بیشتر

درس ششم: مکاتب اخلاقی واقع‌گرا

۱۳۵	مقدمه
۱۳۵	لذت‌گرایی شخصی
۱۳۷	بررسی
۱۳۸	دنیاگرایی
۱۳۹	بررسی

۱۳۹	قدرت‌گرایی
۱۴۰	بررسی
۱۴۱	هماهنگی عقلانی
۱۴۲	بررسی
۱۴۳	عاطف‌گرایی
۱۴۴	بررسی
۱۴۵	سودگرایی
۱۴۷	بررسی
۱۴۹	خلاصه
۱۵۱	پرسش‌ها
۱۵۳	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۵۴	ضمیمه: واقع‌گرایی اثبات‌ناپذیر
۱۵۵	۱. مکتب اخلاقی کانت
۱۵۸	بررسی
۱۶۰	۲. مکتب شهودگرایی
۱۶۰	استدلال پرسش‌گشوده
۱۶۱	بررسی
۱۶۱	اثبات‌ناپذیری گزاره‌های اخلاقی
۱۶۲	بررسی
۱۶۳	درس هفتم: اثبات واقع‌گرایی اخلاقی
۱۶۵	مقدمه
۱۶۷	مطلوبیت از دیدگاه واقع‌گرایان و غیرواقع‌گرایان
۱۶۹	رابطه طولی و عرضی امور مطلوب
۱۷۱	حب ذات؛ منشأ مطلوبیت
۱۷۳	مطلوبیت کمال
۱۷۴	تزام کمالات مطلوب
۱۷۵	امکان انتخاب معقول
۱۷۵	ارزش ذاتی و غیري در اخلاق
۱۷۶	واقعی بودن ارزش ذاتی در اخلاق

۱۷۶	واقعی بودن ارزش گیری در اخلاق
۱۷۷	واقعی بودن ارزش جای‌گزینی در اخلاق
۱۷۸	واقعی بودن لزوم اخلاقی
۱۷۸	واقعی بودن ارزش‌های اخلاقی
۱۷۸	واقع‌نمایی گزاره‌های اخلاقی
۱۷۹	واقع‌گرایی اخلاقی در آیات و روایات
۱۸۳	خلاصه
۱۸۴	پرسش‌ها
۱۸۶	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۸۷	پیوست‌ها
۱۸۹	درس هشتم: معیار ارزش اخلاقی
۱۹۱	مقدمه
۱۹۲	لزوم تعیین معیار ارزش
۱۹۲	لزوم تعیین معیار کمال اختیاری
۱۹۳	کمال نسبی و غیرنسبی
۱۹۴	کمال مقدماتی و اصیل
۱۹۵	کمال انسان
۱۹۷	کمال اختیاری انسان
۲۰۰	کمال نهایی انسان و پیامدهای آن
۲۰۱	۱. علم حضوری کامل انسان به نیازمندی به خدا و بی‌نیازی او
۲۰۵	۲. محبت و رضایت کامل و متقابل انسان و خداوند
۲۰۷	کمال نهایی و تأمین اهداف خودگرایان
۲۰۷	لذت
۲۱۰	آرامش خاطر
۲۱۲	قدرت
۲۱۳	هماهنگی عقلانی
۲۱۷	خلاصه
۲۱۹	پرسش‌ها
۲۲۰	منابعی برای مطالعه بیشتر

۲۲۱	پی‌نوشت
۲۲۳	درس نهم: ارزیابی صفات اکتسابی و کارهای اختیاری (۱)
۲۲۵	مقدمه
۲۲۶	ارزش اخلاقی صفات نفسانی
۲۲۷	ارزش اخلاقی کارهای اختیاری
۲۲۷	دو عامل مؤثر در ارزش کارهای اختیاری
۲۳۳	درجات مختلف ارزش کارهای اختیاری
۲۳۴	ارزیابی کار از جهت نفع آن
۲۳۷	ارزیابی کار از جهت نیت
۲۳۹	تزامم کارهای اختیاری
۲۴۱	خلاصه
۲۴۲	پرسش‌ها
۲۴۶	منابعی برای مطالعه بیشتر
۲۴۷	پی‌نوشت‌ها
۲۴۹	درس دهم: ارزیابی صفات اکتسابی و کارهای اختیاری (۲)
۲۵۱	مقدمه
۲۵۱	خودگرایی و دیگرگرایی
۲۵۶	خودگرایی و خداگرایی
۲۵۸	روش تشخیص ارزش اخلاقی کارها
۲۶۱	حداقل ارزش اخلاقی
۲۶۸	خلاصه
۲۷۰	پرسش‌ها
۲۷۱	منابعی برای مطالعه بیشتر
۲۷۲	پی‌نوشت‌ها
۲۷۳	منابع
۲۷۴	الف) کتاب‌های فارسی و عربی
۲۸۱	ب) مقالات فارسی
۲۸۱	ج) منابع لاتین

مقدمه

www.ketab.ir

مقدمه

مقدمه

اخلاق دانشی است که آموختن آن مقدمه‌ای است برای به کار بستن. گرچه انسان به سبب اختیار تکوینی خود می‌تواند از دانسته‌های خویش در عمل سربتاابد، این دانش برای آنان که حقیقتاً در پی زندگی سعادتمندانه‌اند سودمند است. عالمان اخلاق همواره کوشیده‌اند ره‌جویان سعادت و کمال را راهنمایی کنند و این دانش را در اختیار آنان قرار دهند. رهبران دینی نیز برای تحقق مهم‌ترین رسالت ادیان آسمانی، یعنی هدایت انسان به سعادت حقیقی، همواره از بزرگ‌ترین منادیان اخلاق بوده‌اند.

این هدایتگری اما، همواره با چالش‌ها و موانعی روبه‌رو بوده است. شکاکیت و نسبی‌گرایی از جمله چالش‌هایی هستند که همواره حوزه‌های مختلف تفکر بشر با آنها روبه‌رو بوده‌اند، و حوزه ارزش‌های اخلاقی نیز از آنها مصون نبوده است. اما در قرون اخیر، این‌گرایش‌ها فزونی یافته‌اند، و از این راه، در اخلاق ارزش‌های نوظهوری مانند اومانیسم، لیبرالیسم، تساهل و تسامح و اباحیگری پدید آمده‌اند. از سوی دیگر توسعه تکنولوژی، بیش از پیش عموم انسان‌ها را به لذت‌گرایی، تأمین رفاه مادی و سرود دنیوی، و ابرقدرت‌ها را به سلطه جهانی فراخوانده است، و هریک از این‌گرایش‌ها، آرمانی انسانی تلقی شده‌اند. نیز از دیگر سوی، تشویش خاطر و خلأ معنویت، که حاصل

دنیاهایی غالب‌اند، موجب روی آوردن بسیاری از گروه‌ها به روش‌های خودساخته بشر برای آرامش خاطر و جبران این خلأ شده‌اند، و هر یک از این نحله‌ها آرمان اخلاقی را به نوعی در پشت پا زدن به دنیا جست‌وجو کرده‌اند.

از آنجا که طبیعت بشر به همه آرمان‌های مزبور به نوعی تمایل دارد، هر یک از این مکاتب اخلاقی پیروانی یافته و گروهی را جذب خود کرده است. این مکاتب راه‌های گوناگونی برای زندگی مطلوب پیشنهاد می‌دهند. البته تأمین این تمایلات تا جایی معقول می‌نماید که در مقابل فهم صریح عقل قرار نگیرند، و آنان که در پی یافتن راه معقول زندگی اند، به سادگی می‌توانند تشخیص دهند که ارضای این تمایلات، هر چند به صورت نامعقول، آرمان اخلاقی نیست. اما این تمایلات در بسیاری موارد با وسوسه‌های ذهنی همراه می‌شوند، و این وسوسه‌ها گاه رنگ استدلال فلسفی نیز به خود می‌گیرند، و در این حال، مبانی علم اخلاق را دچار چالش می‌کنند. اینجاست که عقل را غبار اوهام فرامی‌گیرد، و همانان که حقیقتاً در پی زندگی سعادتمندانه‌اند، راه را تیره و تاریک می‌بینند. آن گاه که چراغ عقل کم‌سو باشد و فضا غبار آلود، چگونه می‌توان حقیقت را یافت؟ هدف «فلسفه»، به طور عام، زدودن غبار سفید و سیاه از پیش پای عقل است، و هدف «فلسفه اخلاق»، به طور خاص، زدودن غبارهایی که راه عمل را در مسیر کلی زندگی می‌پوشانند. از فلسفه اخلاق انتظار می‌رود چنانچه راه درستی برای زندگی مطلوب وجود دارد، ملاک‌گزینش آن را بیابد، و چراغ عقل را بران بتابد. بافتن مبانی محکم و قابل دفاع در اخلاق، بی‌شک گامی مهم برای انتخابی معقول و تیزان‌پذیر در میان مکاتب اخلاقی است. تنها با یافتن مبانی درست و معقول و متقن می‌توان انتظار داشت که در برابر تبدادها و چالش‌های موجود یا ممکن که ارزش‌های اخلاقی را تهدید می‌کنند استقامت ورزید، و دیگران را نیز با اطمینان کامل و قوت تمام به راه راست دعوت کرد. علم اخلاق مقدمه‌ای است برای سعادت انسان، و فلسفه اخلاق هدایتگر عقل است به

مکتب اخلاقی سعادت‌بخش و انسان‌ساز.

کتابی که پیش رو دارید برای آشنایی اجمالی با موضوع «فلسفه اخلاق» است، با هدف تعیین چارچوبی کلی برای مکتبی اخلاقی که راهنمای انسان به سعادت حقیقی اوست. روش بحث برای یافتن منشأ و ملاک ارزش اخلاقی و داوری در باره نظریات مختلف مکاتب اخلاقی در این خصوص، روش عقلی است، و در موارد لازم به توصیف این نظریات پرداخته‌ایم. اما از آنجا که توصیف همه نظریاتی که به نوعی با فلسفه اخلاق مربوط‌اند، به هدف نگارش کتاب ارتباط مستقیم نداشته است، خود را به آن ملتزم نکرده‌ایم و به همین دلیل، کلیاتی از این مکاتب در دو درس، همراه با یک ضمیمه ارائه شده‌اند، و مکتب اخلاقی اسلام با تفصیل بیشتر در چهار درس توضیح داده شده است.

این کتاب آموزشی است، و برای تدریس در دو واحد درسی طراحی شده است. همچنین در باره مباحث مطرح‌شده، طبعاً نکات و پرسش‌هایی به ذهن خواننده می‌رسد، که برای رعایت اختصار، از آوردن آنها در متن پرهیز کرده، تنها به برخی یادداشت‌های ضروری بسنده کرده‌ایم، و سایر نکات را به کتاب راهنمای استاد وامی‌گذاریم.

لازم است از همه کسانی که در تهیه و تدوین این اثر به نحوی سهیم بوده‌اند، به ویژه والد معظم، استاد علامه آیت‌الله مصباح، که عمده توشه علمی و محتوای کتاب را مدیون ایشان هستم، و نیز ناظران بزرگوار این اثر، حجج اسلام والمسلمین محمود فتحعلی و دکتر احمد حسین شریفی، تشکر و قدردانی، و نیز بابت کاستی‌ها و نقایص این اثر عذرخواهی کنم. امید که مقبول درگاه احدیت، و مورد استفاده خوانندگان گرامی قرار گیرد.

مجتبی مصباح

پاییز ۱۳۹۷